

lenni, fajunk iránt igazságtalan ne legyen. Emlékezzék meg, mennyi idegen ajkú volt az alkotmány sánczain belől, míg 6.000.000 magyar nép az alkotmányon kívül ált. — Emlékezzék meg hogy a' nemzeti-ségi ingerültség mesterkélrt ármány volt, mert Horvát országban volt Magyar barát párt — a catholicus Szerb nem volt ellenünk, a magyarországi Oláh nem volt ellenünk, a' Rutén mind barátunk volt — a Tót megyék többnyire jók voltak — a Szász pedig azért volt ellenünk, mert az Oláhnak jogegyenlőséget adtunk.

Kérem fussa át Glasgowi- (Novemberi) beszédem illető részét — gondolom, küldtem.

Üdvözlöm igaz barátsággal

K.

30

Páris, 1859 április 28.

SZARVADY KOSSUTHNAK A PÁRISI HELYZETRŐL.

Sk. levél. O. L., N, M., Kossuth-ir,

Tisztelt Uram,

Tegnapi levelét vettem és annyit akarok mondani csak, hogy engem is a hozzám intézett kérdések és az Exposéban úgy mint az eddigi conversatioim előadott főelvek közti divergentia meglepett. Én azért nem tettem említést személyes impressiomról (és azt kérem ne felejtse el a jövő esetekre is) mert nem akartam Uram véleményére befolyást gyakorolni. Én t. i az egyszer öly pessimista lettem, hogy bizony nem igen könnyen hiszek. — A mit az írásbeli értekezésről mond szinte igaz, de nem könnyen elkerülhető. Hogy mint kellene eljárnia az itteni kormánynak ha őszinte azt én igen jól tudom, hisz arról eddigi levelei és azután mit T[eleki] Lászlóhoz irt nem lehetett kétségem. Én arra kívántam utasítást, vajjon conversatio utján előadhatom a föltételeket vagy pedig nem.

Most már e tekintetben is nyugodt vagyok. Ha az alkalom jó, elő fogom adni és insistálni szükségéről. Barátomat már most is úgy capacitáltam, hogy ő részéről érti követelésünk helyességét. Nous avons affaire à forte partie és nem vigyázhatunk eléggé. A mi az exposéját illeti, én most is azt hiszem, hogy a harczeg nem *ölvasta*, ő szórakozottan megnézhetette, neki elég volt az, a mit T[eleki] Lászlól szóval mondott neki. Különbén lehetetlen volna, hogy egy oldalról helyeselné azt, a mit másik oldalról helytelennek nyilvánított. A mi a háborút illeti én még most sem tartom fait accomplinak, ámbár minden történik, hogy nem sokára azzá legyen. De azt is látom, hogy a diplomatia szörnyen fél a háborútól és félelméhez mért erőltetéseket tesz, hogy még most is meggátolhassa annak kitörését. Tegnap estve a császár visszautasította volt az angol *különmediatiót*. Azt mondá, hogy ő csak azon esetre kész volna azt elfogadni, ha Angolhon mediatiója sikertelensége esetén megigérné, hogy Francia országgal és Piemonttal együtt Austria ellen fordulna. Persze lord Cowley ezt meg nem ígérte s úgy késznek látszott a dolog. Pedig ma dél óra tájban a császár újra ma-

gához hivatta Cowleyt és Hübnert — de még nem tudom, mit végeztek.

A Toscan forradalom meglehet, hogy visszajeszítő hatást gyakorolt Austriára. Poroszhoz és Anglia mindkettőn dolgoznak, úgy Bécsben mint itten, hogy a háborút elhalasszák. — Úgy látszik meg vannak győződve, hogy minden óra mit nyernek nagyobbá teendi a nehézségeket mik a háború ellen léteznek.

Az itteni officiel világban úgy szóllanak, mintha már visszalépés Frankhon részéről az absolut lehetetlenségek közé tartoznék. Barátom és a herceg plane elkerülhetetlennek látják a háborút.

Mint fogják azt érteni, ha már kitör, azt a jövődő fogja mutatni; az erántunki magaviseletök mem igen igérkező.

Klapka Teleki Lászlóval együtt ma reggel érkeztek meg, mint Teleki Sándornál megtudtam. Adressöket maga sem ismerte. Megígérte, hogy tudtomra fogja adni, mihelyt maga meg tudja. Ön olvasta volt alkalmasint az utolsó konstantinápolyi levelet, melyben Klapka Szerbbonbani útjáról ír. A levelező mint szinte tudni fogja Éber⁷⁹ nevű magyar ember és Klapka barátja. Úgy látszik Klapkával együtt Európába jött és jelenleg Turinban van, hogy onnét a Timesnak a katonai dolgokról referáljon. Meglehet, hogy e közlésnek hasznát veheti.

Ma nem érek rá a kivánt másolatot megküldeni.

Barátom mindennap megyen a herczeghez mától fogva.

A glásgowi meetinget tudtára fogja adni.

Mély tisztelettel és őszinte szeretettel SZ.

Kérem felváltva használja az általam feladott két adreset. Ha szombatom ír, tanácsosabb a lakásom alattit használnia.

U. i. Éppen most hallom, hogy Delangle és Fould elmennek — ez jó volna — azt mondják Pietri volna az ki Delangle (belügyministert) replacirozná.

31.

Páris, 1859 április 30.

SZARVADY KOSSUTHNAK BIXIO, TELEKI LÁSZLÓ
ÉS KLAPKA TÁRGYALÁSAIRÓL NAPOLEN HERCEGGEL.

Sk. levél. O. L., N, M., Kossuth-ir,

Tisztelt Uram,

A dolgok sokkal jobb fordulatot vesznek és solutio felé indulnak. Eljárásunk és mindennapi működésünk már annyiból is sikerteljes, hogy az urak kéntelenek bevallani, hogy tévton voltak. Ugy barátom tegnap a herczeghez menvén T[eleki] L[ászló] és Kl[apka]val találkozott a várakozó teremben. Amaz ezen utolsót bemutatta barátomnak, egy pár szót váltottak, puis mondja bará-

⁷⁹ Éber Nándor (1825—1885) hírlapíró a szabadságharc alatt Batthyány Kázmér külügyminiszter elnöki titkára volt. Mint a Times levelezője 1853-ban Törökországban, 1859—60-ban Itáliában tartózkodott s mindkét harctéren mint katona is küzdött. Garibaldi seregében 1860-ban, Türr betegsége alatt, annak brigádját vezette mint ezredes.